

Foto Luc • archief De Plate

Eerste handelsdok rond 1900

DE PLATE

Maandblad

-- MEI 2001

DE PLATE

**TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING "DE PLATE"
V.Z.W.**

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming

Aangesloten bij de CULTURELE RAAD OOSTENDE en het WESTVLAAMS VERBOND VAN KRINGEN VOOR
HEEMKUNDE

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en gewijzigd volgens de
Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 15 mei 1975 nr. 3395, de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 4 december
1986 nr. 31023 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 5 oktober 1989 nr. 13422.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen.
Tekst overname toegelaten na akkoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.
Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.
De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

JAARGANG 30
NUMMER 5-8
MAAND mei-augustus 2001

Prijs per los nummer : 60 Fr.

IN DIT NUMMER

- blz. 135 : **R. VANCRAEYNEST** : Waarheid en verzinsels over de diepwaterkaai en de spuikom
(2^e deel).
- blz. 146 : **Y. DINGENS** : Nog over de Armenonville : waar komt de naam vandaan ?
- blz. 149 : **C. VERMAUT** : Bronnen over bronnen : uniek archief Thermaal Instituut
geïnterpreteerd.
- blz. 150 : **Y. VAN HYFTE** : De eerste Sint-Jozefskerk van Oostende
- blz. 152 : **R. TIMMERMANS** : Wie weet het ? (2)
- blz. 153 : **S. IPPEL** : Oostendse liedjes

HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING DE PLATE

Correspondentieadres : Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende.

Verantwoordelijke uitgever : Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende.

Hoofdredacteur : Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Rekeningen : 380-0096662-24

750-9109554-54

000-0788241-19

Het Bestuur

Voorzitter :

Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende, tel. 059709205.

Ondervoorzitter :

Walter MAJOR, Kastanjelaan 52, 8400 Oostende, tel. 059707131.

Secretaris :

Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende, tel. 059507145.

E-mail : freddy.hubrechtsen@pandora.be.

Penningmeester :

Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende, tel. 059708815.

E-mail : jean.pierre.falise@skynet.be.

Leden :

Jean DE LANGHE, Vindictivelaan 6/2, 8400 Oostende.

Ferdinand GEVAERT, Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

August GOETHAELS, Stockholmstraat 21/10, 8400 Oostende.

Simone MAES, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Jan NUYTEN, Karel Janssenslaan 33/13, 8400 Oostende.

Emile SMISSAERT, Hendrik Serruyslaan 4/9, 8400 Oostende.

Gilbert VERMEERSCH, Blauw Kasteelstraat 98/2, 8400 Oostende.

Koen VERWAERDE, A. Chocqueelstraat 1, 8400 Oostende.

Schreven in dit nummer :

Raymond Vancraeynest, Blauw Kasteelstraat 103, 8400 Oostende.

Yves Dingens, Leopold II laan 6, 8400 Oostende.

Claudia Vermaut, Stadhuis, 8400 Oostende.

Ivan Van Hyfte, Kastanjelaan 58, 8400 Oostende.

Roger Timmermans, Sint-Sebastiaanstraat 24, 8400 Oostende.

Simon Ippel, Verenigingstraat 161, 8400 Oostende.

De Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate heeft de eer en het genoegen zijn leden en andere belangstellenden uit te nodigen tot de volgende activiteiten:

MEI ACTIVITEIT

Donderdag 31 MEI om 20 u 30

Avondvoordracht in de conferentiezaal van de VVF, Dr. L. Colensstraat 6.

Onderwerp: **KLERIKALISME EN ANTIKLERIKALISME LEIDEN TOT DE
SCHOOLSTRIJD VAN 1879-1884**

Deze voordracht wordt verzorgd door de heer Jean-Marie LERMYTE

Dhr Jean-Marie LERMYTE, geboren Oostendenaar van de jaargang 1946, is leraar aan het college van Izegem. Hij promoveerde tot doctor in de geschiedenis in 1980 aan de katholieke universiteit te Leuven met een proefschrift over de schoolstrijd in het klerikale arrondissement Roeselare. Zijn studie werd in 1985 in verkorte vorm uitgegeven door het West-Vlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde, waar hij sinds 1992 voorzitter van is. Hij is sedert 1985 ook voorzitter van de Izegemse Heemkundige Kring Ten Mandere.

In de 19de en 20ste eeuw werd de strijd tussen de politieke partijen vooral op drie vlakken gevoerd: op sociaal-economisch, op Vlaams/communautair en op ideologisch gebied. In deze spreekbeurt wordt ingegaan op de derde tegenstelling, de godsdienstig-morele. Deze tegenstelling was in de 19de eeuw de belangrijkste en kende als hoogtepunt de schoolstrijd van 1879 tot 1884.

Maar wat is klerikalisme? Wat is antiklerikalisme? Hoe kwamen die tot uiting in woord, daad en tekening? Waardoor groeiden liberalen en katholieken uiteen? Wat waren op onderwijsgebied de standpunten van de liberale en katholieke partij die leidde tot de fameuze schoolstrijd? En wat hield de "strijd voor de ziel van het kind" in de 19de eeuw precies in? En hoe zat dat in Oostende? Het zijn slechts enkele vragen uit de hoop die tijdens deze voordracht aan bod zullen komen.

Dhr LERMYTE is een zeer vlot spreker en brengt zijn waar aan de man op een wijze waar elkeen zonder probleem aan zijn trekken komt.

Zoals steeds is de toegang vrij en kosteloos voor ALLE belangstellenden. Wij rekenen stellig op uw aanwezigheid.

Men zegge het voort !!!

JUNI - ACTIVITEIT. STUDIEREIS NAAR DIKSMUIDE

We vertrekken op zondag 10 juni 2001 om 09.00 u stipt vanaf het Canadaplein, rechtover het Gerechtshof.

Ons doel is Diksmuide, meer bepaald de Ijzertoren en Westoria.

Langs de Torhoutsesteenweg, Leffinge en andere schilderachtige dorpjes, komen wij, na een klein half uurtje rijden, aan in de boterstad Diksmuide.

Onze eerste stop is het restaurant "Sint-Jan" waar wij een kop koffie nemen. Om 10 uur worden wij verwacht in de Ijzertoren, gelegen rechtover het restaurant.

Het museumgedeelte van de Ijzertoren is volledig vernieuwd en omvat nu de 22 verdiepingen. Wij nemen de lift tot de 22^e verdieping, bezoeken eventueel de 23^e verdieping maar die is dan in open lucht, en op eigen tempo gaan wij dan stilaan naar beneden en bezoeken wij de tentoonstelling(en).

Rond 12.00 u worden wij verwacht in het restaurant "Sint-Jan" waar de Kring U het aperitief aanbiedt en waar wij de voeten onder tafel steken om te genieten van

Soep

Konijn met oerbier en fijne boontjes
Aardappelkroketten

Ijs

Koffie

De dranken zijn, uiteraard voor eigen rekening en persoonlijk af te rekenen.

Om 14.30 u worden wij verwacht in Westoria, een museum opgericht in de gerestaureerde bloemmolens van Diksmuide. Door de moderne technieken zoals 3-D, virtuele realiteit en interactieve projecties, ondervind je aan den lijve hoe het leven van een graankorrel er uit ziet, en ervaar je het 10.000 jaar lange verhaal van de Westhoek. Wij bezoeken dit museum met 2 gidsen.

Dit bezoek eindigt omstreeks 16.30 u. We stappen de bus in en rijden richting Esen waar wij in de brouwerij "De Dulle Brouwers" een laatste pint pakken vooraleer wij de terugweg aanvangen. U heeft de keuze tussen verschillende bieren waaronder, een "Arabier", een "Boskeun", een "Dulle Teve" of "Oerbier". Frisdranken zijn uiteraard ook beschikbaar. Deze consumpties zijn niet in de prijs van de reis begrepen.

We moeten de zaak daar verlaten om 19 u, we stappen terug in de car, vertrekken Oostendewaarts waar we omstreeks 19.30 u toekomen.

Inschrijven kan door storting van **1.350 Fr** per persoon op rekening 380-0040384-06
Jean Pierre Falise
H. Serruyslaan 78/19
8400 Oostende

met vermelding "Platereis 10 juni 2001 met X personen". In deze prijs is begrepen : autocar, koffie bij aankomst, het middagmaal, de toegang tot de musea, de gidsen en de fooi voor de chauffeur.

De inschrijvingen moeten binnen zijn vóór maandag 04 juni 2001. Er zijn maximum 53 plaatsen beschikbaar. De 54^e kan niet meer mee !! Dus zorg dat je erbij bent.

Meegaande stellen wij een kleine reisbrochure samen die een aangename herinnering zal blijven aan deze uitstap.

Uw reisleader
Jean Pierre Falise

WAARHEID EN VERZINSELS OVER DE DIEPWATERKAAI EN DE SPUIKOM (2^e deel)

door Raymond VANCRAEYNEST

III. De lotgevallen van de spuikom

In heel de bovenstaande uiteenzetting is de spuikom niet aan bod geweest. Eigenlijk heeft de spuikom geen enkele rol gespeeld in de vele moeilijkheden die men ondervond met de diepwaterkaai. Vaak werd - en wordt er nog steeds - verteld, meestal door mensen die zagezegd alles, en dan nog liefst in negatieve zin, over de haven van Oostende weten, dat de kaai begon te schuiven onder invloed van de spuiingen. Dat strookt in geen enkel opzicht met de waarheid.

In de jaren zeventig en tachtig van de negentiende eeuw geloofden de technici hier te lande in het weldoend effect van het uitstromend water om de diepten in de haven te onderhouden. In een verruimde voorhaven zou er bij elk getij een grote hoeveelheid zeewater binnenstromen die dan weer bij vallend water naar zee moest terugkeren. Deze uitstroming werd bovendien nog versterkt door het lozen van water uit het binnenland langs de sluisen van Slijkens, door de afwatering van de polders ten noorden van de vaart Oostende-Brugge langs de sluis van de Noordede, en van de polders ten zuiden van de vaart langs de sluis van Camerlinckx. Dat alles samen vormde de natuurlijke spoeling van de havengeul en werd door ingenieur Demey niet voldoende geacht om de grote diepte van minstens 8,00 m bij laagwater in stand te houden, die men aan de voet van de tijkaimuur wilde verwezenlijken. Hij ontwierp daarom een 80 ha grote spuikom waarvan de drempel van de spuisluis op -4,00 m (Z) werd geplaatst. Van al de toen bestaande spuisluisen in de haven van Oostende was het alleen de Militaire sluis met 2 spuiopeningen van 6 m en een doorvaartopening van 12 m breedte waarvan de drempel op -1,64 m (Z) lag. Bij de Franse sluis met 2 openingen van 5,95 m breedte lag de drempel op +0,27 m (Z) en van de Leopoldsluis met 6 openingen van elk 4 m breedte lag de drempel op +0,38 m (Z) (45). Demey had berekend dat door het verlagen van de drempel van het peil 0,00 m naar het peil -4,00 m het nuttig effect van de stroming 6,5 maal sterker zou zijn (46). De spuisluis zelf vertoonde 6 openingen van elk 5 meter breedte en door haar lage drempel was het een gigantische constructie voor die tijd. De spuikom, volledig omzoomd met een dijk, moest een oppervlakte hebben van meer dan 80 ha met bodem op het peil +2,00 m (Z). Van uit het midden werd een geul gegraven die afdaalt van het peil +2,00 m tot het peil -4,00 m bij de drempel. In totaal moesten voor het maken van de spuikom 1.700.000 kubieke meter aarde uitgegraven worden. Een groot deel daarvan kon gebruikt worden om de 150 miljoen stenen te bakken die voor de onderneming nodig waren, een ander deel voor het maken van de ringdijk. De drempel van de sluis rust op een groot aantal zware houten palen van 8 meter lengte (47). In augustus 1900 was de put voor de sluis gemaakt en het inheien van de palen was begonnen (48).

Grote moeilijkheden deden zich voor in 1901 bij het graven van de putten voor de achterdrempel en vooral voor de voordrempel langs de kant van de voorhaven. Het plan was, stroomafwaarts van de spuisluis in opbouw, een grote koffer in het droge uit te graven. De wanden van de koffer bestonden uit palen van ca. 12 meter lengte. Daar binnenin moest de onderkant van het betonmassief op peil -10,00 m (Z) liggen en de koppen van de palen op peil -5,00 m (Z). Aan het peil -6,45 m gekomen begaven de wandpalen en er ontstond een stroom van water en drijfzand. De put liep onder en het bleek onmogelijk de betonkoffer in het droge te gieten. Men besloot de vereiste diepte te bereiken door baggeren en het beton onder water te gieten. Op 2 april 1901 verklaarde de minister van Openbare Werken zich akkoord met die werkwijze (49).

Van 1902 tot 1904 werd het bouwen van de ringdijk van de spuikom verder gezet (50). Ook hier moeilijkheden. In februari 1904 stortte de buitenberm van de ringdijk gedeeltelijk in op de plaats van de vroegere bedding van de Noordede. De Noordede immers, mondde eertijds uit in de toenmalige achterhaven (de spuikom van de Militaire sluis) langs twee armen waarvan de oostelijke een overblijfsel van de Vingerling was. Deze werden vervangen door een 800 meter lang getijkkanaal dat langs de zuidelijke dijk van de spuikom werd gelegd en stroomopwaarts afgesloten werd met een sluis, de spuisluis van de Noordede. Op heden is dat alles nog te zien en in gebruik.

Op 14 april 1904 had de aanbesteding plaats voor de constructie en de plaatsing van 6 sluisdeuren voor de nieuwe spuisluis. Het werk werd uitgevoerd door de S.A. La Brugeoise tegen 137.249 frank. De werken aan de deuren begonnen op 15 juni 1904. Ze moesten na een jaar beëindigd zijn, maar het werd 10 maart 1906 vooraleer alles afgewerkt was. De werken werden voorlopig aanvaard en de aannemer kwam ervan af zonder boete.

In het verlengde van de nieuwe draaibare Voorhavenbrug was er over de spuisluis een vaste stenen brug gebouwd. Die brug bleek al te smal te zijn en op 3 maart 1907 deed hoofdingenieur-directeur Van Gansberghe aan de minister van Openbare Werken een voorstel om de brug langs de zeekant te verbreden. Na een aanbesteding werd het werk toegewezen op 19 april aan E. Decloedt tegen 72.000 frank. Ook hier liepen de werken vertraging op en eindigden pas op 10 september 1907 i.p.v. 3 augustus (51).

De machines voor de beweging van de verlaten werden gebouwd en geleverd door de "Haarlemsche Machienefabriek" te Haarlem die ingeschreven had voor 238.900 frank, goedgekeurd door de minister op 26 oktober 1906. Om ze te plaatsen moesten eerst nog wijzigingen aangebracht worden aan de verlaten zelf en zo kwam men in het vaarwater van "La Brugeoise". Een regeling werd getroffen in juni 1908 tussen "La Brugeoise" en het ministerie om tot een definitieve aanvaarding van het werk over te gaan tegen het bedrag van 146.811 frank (52).

Nu moest er nog een sluisgebouw opgetrokken worden om de machines in onder te brengen die alle toestellen moesten in werking stellen. Architect Chambon had de plannen opgemaakt, maar het ministerie oordeelde omwille van besparingen dat er eenvoudiger materialen konden aangewend worden. De openbare aanbesteding had plaats op 15 april 1909 en de laagste inschrijver was Joseph Sanders, Nieuwpoortse steenweg 66, Oostende, tegen 130.674 frank, bijna 30.000 frank goedkoper dan de raming. Op 26 mei gaf minister A. Delbeke zijn goedkeuring (53). De werken aan het spuisluisgebouw schoten ook niet op zoals gewenst en het werd eind januari 1912 als de machines in het gebouw geïnstalleerd waren en de dam vòòr de spuisluis kon verwijderd worden.

De proeven met de machines om de verlaten van de spuisluis in beweging te brengen zouden natuurlijk gepaard gaan met het uitvoeren van proefspuïngen langs de nieuwe sluis, maar daarvoor was men nog niet klaar en wellicht ook nog wat bevreesd. In juli 1912 ging men signaalmasten plaatsen om de scheepvaart te verwittigen van het uitvoeren van een spuiing. Er zouden 4 masten opgericht worden. De eerste op het landhoofd van de Jachtclub bij de sluis, de tweede op het zeewaarts uiteinde van de tijkaaimuur, de derde op het sluishoofd van het Zeewezendok aan de kant van de geul en de vierde op het staketsel stroomafwaarts van de toenmalige kielbank.

Op 5 oktober 1912 liet minister van Openbare Werken van de Vyvere aan hoofdingenieur-directeur Hainaut weten dat de voorhaven nu op diepte was gebaggerd en dat er derhalve zo vlug mogelijk moest overgegaan worden tot proeven met de spuisluis om het voordeel van de uitgevoerde baggerwerken niet te verliezen.

De eerste spuiingen hadden plaats op 17 oktober 1912 rond 10 1/2 uur bij laagwater. Het was de bedoeling de machines te testen van de Haarlemse machinefabriek. Na het vertrek van de

pakketboot naar Dover om 10 u 50 was het waterpeil stroomafwaarts van de sluis +1,20 m en stroomopwaarts in de kom +3,75 m (Z). In elk van de 6 openingen van de sluis zaten 2 verlaten naast elkaar die ieder bestonden uit 2 panelen, een onderpaneel en een bovenpaneel, die afzonderlijk konden bewogen worden. Eén van die 12 verlaten werd geopend. Vervolgens werden verscheidene andere verlaten geopend om hun werking te testen. Die proeven werden gedaan in aanwezigheid van de ingenieurs van de dienst elektromechanica Gevaert en Lassalle, van de hoofdingenieur Van der Schueren en van ingenieur Dufour van de fabriek. Hoofdingenieur-directeur Hainaut liet weten dat hij niet kon aanwezig zijn omdat hij de oproep te laat had ontvangen !!

De tweede en echte proeven met de nieuwe spuisluis grepen plaats op maandag 28 oktober 1912. Volgens een verslag van hoofdconductor Moreaux werd de spui kom daags te voren gevuld tot op het peil +4,45 m door al de verlaten te openen tussen 9.30 u en 12.20 u. 's Anderendaags werd begonnen met één verlaat (nr. 8 van de 12) te openen om 7.11 u. Het waterpeil in de kom was +4,35 m en in de haven +0,25 m, een verschil dus van 4,10 meter. Na 8 minuten werd nr. 8 gesloten en om 7.36 u werden de verlaten nrs. 7 en 8 tegelijk geopend voor 9 minuten. Zo werd verder gehandeld door telkens 2 verlaten te openen en na 5 tot 8 minuten weer te sluiten. Om 9.06 u werden 4 verlaten geopend (de nrs. 5, 6, 7 en 8) toen het peil in de kom +3,65 m was en in de haven +0,80 m, een peilverschil dus van 2,85 meter. Van die 4 verlaten werden er na 9 minuten (dus om 9.15 u) 2 verlaten gesloten (7 en 8) en 6 minuten later, om 9.21 u, werden 2 andere (3 en 4) geopend. Om 9.27 u werden 5 en 6 gesloten en tegelijk 1 en 2 geopend, zodat nu 1, 2, 3 en 4 open stonden. Om 10.56 u, toen het water in de kom en in de haven op peil +2,65 m stond, werden ze gesloten en de proef was afgelopen. Hoogstens 4 verlaten van de 12 hadden dus tegelijk open gestaan en dan nog niet bij maximaal peilverschil. Nefaste gevolgen blijken er niet geweest te zijn; ik heb er althans geen spoor van gevonden (54).

De volgende spui proeven zouden plaats grijpen op 19 december rond het uur van laagwater, hetzij 14 u, langs de openingen 3 en 4, langs weerskanten dus van de as van de sluis. Dat experiment kon niet plaats grijpen omdat de directeur van de pakketbotendienst Borgers had laten weten dat hij verscheidene pakketboten in de voorhaven moest verhalen. Acht dagen later, op 27 december 1912, werden dan toch verdere proefspuilingen verricht langs de verlaten 5, 6, 7 en 8 (de openingen 3 en 4) langs weerskanten van de as van de sluis. Daags te voren, op 26 december, werd het water in de kom binnengelaten door alle verlaten te openen tussen 11 u en 11.50 u, waardoor het waterpeil steeg van +2,35 m tot +3,15 m (het was hoogwater om 13.40 u).

Op 27 december werden de 4 verlaten geopend om 8.30 u. Het waterpeil in de kom was +3,15 m en in de haven +0,10 m, dus een peilverschil van 3,05 meter. Er moet toen een geweldige stroming ontstaan zijn, want toen de 4 verlaten. (van de 12 !!) om 10 u gesloten werden was het peil in de kom al met 2,20 meter gezakt tot +0,95 m, terwijl het water in de haven ondertussen gestegen was tot +0,75 m zodat er maar 0,20 meter peilverschil meer was.

In de haven zelf was er niets bijzonders gebeurd, maar het bleek dat er in de spui kom, langs de noordkant op 35 meter stroomopwaarts van het bestaande stortebed, diepten waren uitgeschuurd tot -6,45 m (Z). Dat was zeer verontrustend om gans de constructie te ondermijnen. Eerst moest er daaraan verholpen worden. Volgens hoofdingenieur Van der Schueren bedroeg de raming voor de versterkingswerken 41.343 frank en aannemer E. Decloedt zou ze uitvoeren volgens de overeenkomst gesloten op 20 februari 1913. Hoofdingenieur-directeur Hainaut en directeur-generaal van de Waterwegen Dufourny achtten de voorgestelde werken onvoldoende en waren van mening dat er zeker honderdduizend frank moest aan besteed worden (55). De Haarlemse machinefabriek bleek overigens haar werk goed gedaan te hebben en het kon in maart 1913 definitief aangenomen worden (56).

Het zal niemand verwonderen dat men zich in die omstandigheden vragen begon te stellen over het nut van de spuikom en de geschiktheid om de diepten in de haven te onderhouden met spuisluizen.

Hoofdingenieur Van der Schueren maakte op 23 mei 1913 een rapport over de uitgaven die voor de spuikom waren gedaan (57)

1) het verwerven van 85 ha terreinen	680.000 frank
2) de bouw van de spuikom met spuisluis	2.053.429
3) het bouwen en plaatsen van de deuren	146.811
4) de elektrische uitrusting en het bewegingsmechanisme van de verlaten	241.255
5) het spuisluisgebouw	<u>141.696</u>
samen	3.263.191 frank
Totale interesten berekend op die investeringen	<u>851.808 frank</u>
In totaal	4.114.999 frank

Op 24 juli 1913 vergaderde de Hoge Raad van Bruggen & Wegen om het probleem van de spuikom van Oostende te bespreken onder het voorzitterschap van directeur-generaal Belinne. Leden waren Dufourmy, directeur-generaal van de Waterwegen, Van Gansberghe en Bourgoignie, beiden inspecteur-generaal van Bruggen & wegen. Bouckaert, hoofdingenieur-directeur was secretaris en bureauchef Fairon was hulpsecretaris. Dufourmy meende dat het gebruik van een spuikom een werkwijze was van een andere eeuw. De stroming die ontstaat is geweldig, onstuimig en ondoeltreffend. Oostende was er het laatste voorbeeld van, nergens elders nog aangewend. Nu baggert men in alle havens. Als men spuiingen stelselmatig en met regelmaat moet uitvoeren, dan is dat in strijd met het vertrek en de aankomst van regelmatige lijndiensten. De kaaimuren in Oostende bevinden zich bovendien op de uiterste limiet van stabiliteit. Bij stroomsnelheden van 8 tot 10 meter per seconde is het praktisch onmogelijk om schepen aan de kaai te houden. Hij was voorstander van de buitengebruikstelling van de spuikom hoewel ze meer dan 4 miljoen had gekost. Om ze in bedrijf te stellen zouden eerst nog kostelijke werken moeten uitgevoerd worden aan de bovendrempel. Hij stelde voor de installaties van het Zeewezen over te brengen naar de spuikom en de huidige plaats van het Zeewezen te gebruiken voor de toen ontworpen nieuwe vissershaven.

Van Gansberghe was het eens met de mening dat het systeem van spuikommen ouderwets was. Hij vond dat ze alleen nuttig zijn in kleine havens die droog vallen bij laagwater. Als hij in Oostende toekwam in 1898 waren de werken al aanbesteed. Hij had er zijn twijfels over, maar men wilde blijkbaar niet meer op zijn stappen terugkeren. Een enkele proef werd gedaan door het openen van 4 verlaten op de 12. Dat het Zeewezen zou willen verhuizen naar de spuikom vond hij zeer twijfelachtig. Voor de nieuwe vissershaven was de spuikom te ver af gelegen van de haveningang. Hij hield het dan maar bij het bouwen van een nieuwe valse bovendrempel en het voortzetten van de proeven. De 80 ha van de spuikom konden gereserveerd worden voor de uitbreiding van de handelshaven.

De Oostendenaar Bourgoignie meende dat spuien en baggeren allebei voor- en nadelen hadden. Hij meende dat men bij de bouw vergeten had een stevige valse bovendrempel te maken en dat de tijkkaaimuur dieper en beter had moeten gegrondvest worden. Hij vond wel dat de installaties van het Zeewezen slecht gelegen waren voor de ontwikkeling van de haven van Oostende, maar het Zeewezen wilde niet weten van de spuikom. Die verplaatsing zou trouwens moeilijkheden meebrengen voor het verkeer te land. De Oostendse visserij vroeg al jaren naar betere haveninstallaties, maar die zijn niet te vinden in de spuikom. Hij opteerde voor het voortzetten van de proeven.

Bouckaert wilde de proefspuilingen voortzetten die zo doeltreffend bleken te zijn voor de haven van Blankenberge. Het Zeewezen was geen vragende partij voor overplaatsing naar de spuikom. Als men de plaats van de spuikom op een voordeliger manier zou kunnen benutten, dan kon ze nog altijd buiten gebruik gesteld worden. Voor het ogenblik had men dat terrein niet nodig.

Dufourny replikeerde op Van Gansberghe dat het bouwen van de valse bovendrempel nog niet zou volstaan. De vissershaven van Oostende moet volwaardig kunnen uitgebouwd worden, ook als men nieuwe vissershavens aanlegt te Zeebrugge en De Panne. Dat kan niet met het behoud van het Zeewezen op de oosteroever. Aan Bouckaert verweet hij dat het niet opgaat Oostende te vergelijken met Blankenberge.

De voorzitter Belinne meende uit die verschillende zienswijzen te moeten besluiten dat het systeem van spuikommen, zoals Dufourny verklaarde inderdaad ouderwets was, maar dat het na alles te hebben overwogen, verkieslijk was de proeven voort te zetten (58).

De minister van Openbare Werken G. Helleputte liet op 4 november 1913 weten dat hij beslist had de proefspuilingen verder te zetten nadat de werken aan de valse bovendrempel zouden uitgevoerd zijn. Die bestonden uit het zinken van rijswerkmatten geballast met grote steenblokken. De ingenieurs Dufourny, Gevaert en Van der Schueren moesten de proeven leiden. In een beperkte aanbesteding gehouden op 30 april 1914 kwam Leon Lootens, Stefanieplein 43, Oostende als laagste inschrijver uit de bus tegen 29.973 frank. Op 11 mei volgde de goedkeuring door de minister. Lootens stelde in juli voor de werken in het droge uit te voeren en ze te beëindigen tegen 25 november 1914. Alle nodige voorbereidingen werden getroffen maar begin augustus vielen de Duitsers België binnen. De banken weigerden verder crediet toe te kennen en Lootens moest op 11 augustus 1914 de werken stil leggen (59).

IV. De spuikom na 1918

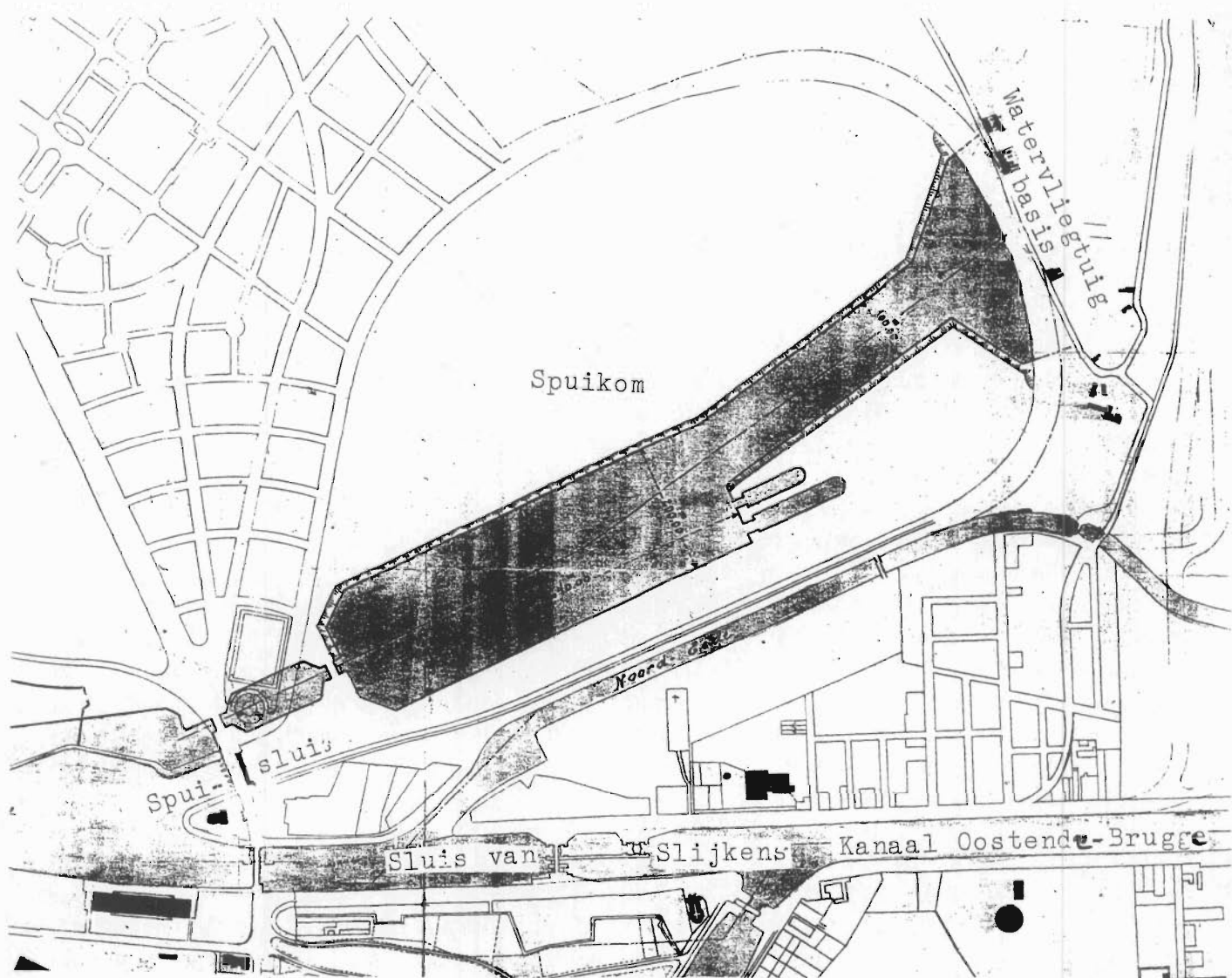
De Duitsers gebruikten tijdens de oorlog 1914-1918 de spuikom als basis voor hun watervliegtuigen en trokken aan de kant van Bredene dorp verscheidene constructies op (60). Ze voerden ook spuilingen uit waardoor de voor de oorlog vastgestelde bressen en afkalvingen nog grotere afmetingen aannamen.

Op 4 september 1920 vroeg de minister van Openbare Werken E. Anseele aan ingenieur Van der Schueren een voorstel te doen om de spuisluis weer in bedrijf te stellen en vroeg zijn advies over het nut van de uitvoering van de herstellingswerken.

Inspecteur-generaal Bouckaert bracht op 16 juni 1921 een bezoek aan de spuisluis. Het gebouw en de toestellen stonden er verwaarloosd bij. De ontworpen werken vòòr de oorlog om een valse bovendrempel te bouwen werden niet uitgevoerd. De herstellingswerken zouden nu nog omvangrijker zijn.

De chef-elektricien De Vogelaere liet de minister weten dat hij op 3 juli 1922 het spuisluisgebouw had bezocht. De meeste ruiten waren gebroken door ontploffingen tijdens de oorlog. Dieven hadden alle koperen stukken gestolen en de motoren gedemonteerd die dienden om de verlaten in werking te stellen.

Weer een jaar later, op 17 juli 1923, liet inspecteur-generaal Van der Schueren aan de minister van Openbare Werken A. Ruzette weten dat het in orde brengen van de spuisluis een zeer kostelijke zaak zou worden. Trouwens, zo schreef hij, dat probleem is niet meer aan de orde, sinds het bestaan van een plan om op de spuikom een nijverheidshaven tot stand te brengen en een nieuwe grote zeesluis te bouwen stroomafwaarts van de sluizen van Slijkens (61).

Voorstel tot het gebruik van het terrein van de spuikom
gedaan door het stadsbestuur van Oostende op 23.07.1924.

Nog eens een jaar later, op 23 juli 1924, zond het stadsbestuur van Oostende een verbijsterend rapport naar de minister van Openbare Werken dat getuigde van een groot gebrek aan visie over de toekomst van de haven. Volledig in strijd met de conventie van 1894 nam het stadsbestuur vrede met het feit dat de Staat zijn verplichtingen niet naleefde om aan de voet van de tijkaaimuur een diepte van 8 meter bij laagwater te onderhouden. Het stadsbestuur verklaarde dat 5 meter voldoende was vermits de kaai alleen gebruikt werd door de schepen van Cockerill, de General Steam Navigation Company en de pakketboten Oostende-Dover. Het was toch niet aan het stadsbestuur te verklaren dat diepten van 8 meter moeilijk te verwezenlijken waren en dat het nut ervan op zijn minst betwistbaar was.

Het voorstel dat het stadsbestuur deed voor het gebruik van de plaats van de spuikom was puur dilettantisme. Het stelde een vlotdok voor van 600 x 200 m, maar zonder sluis !! De zuidelijke oever zou bestaan uit een kaaimuur of een schuine berm met aanlegsteigers voor de schepen van het Zeewezen. Een kanaalpand zou dat dok verbinden met de watervliegtuigbasis op de oostelijke oever. De andere oevers zouden eenvoudig schuine bermen zijn en de gronden erlangs, aangevuld op peil +6,50 tot +7,00 m, zouden verkocht worden of in concessie gegeven ten bate van de Schatkist. De verbinding met de voorhaven zou gebeuren langs een brede vaargeul, ook met schuine

bermen, waarover twee draaibruggen zouden gelegd worden. Geen zinnig mens kon zo'n plan ernstig nemen.

Hoofdingenieur Deschrijver gaf op 6 januari 1926 aan de minister van Openbare Werken A. Laboulle te kennen dat het goedkoopste ontwerp om de instortingen te herstellen op 500.000 frank werd geraamd en dat het in orde brengen van de machines 1.100.000 frank zou kosten, samen dus minstens 1.600.000 frank. Dat was uitermate veel geld. Bovendien moest men er rekening mee houden, als alles in werking zou kunnen gesteld worden, dat het door de spuiingen losgewoeld slib zich elders in de haven zal neerzetten, o.m. aan de oosteroever en in de toegangsgeul tot de zeesluis Demey. Daarenboven werden de stromingen door het spuien veroorzaakt erg gevreesd door de scheepvaart. Hij stelde derhalve voor van het spuien af te zien en de diepten te onderhouden met baggerwerken.

De brief van het stadsbestuur van Oostende dd. 23 juli 1927, was natuurlijk op het ministerie van Openbare Werken niet in dovemans oor gevallen. Ingenieur Deschrijver stelde een baggerprogramma op om aan de diepwaterkaai (?) voortaan een diepte te onderhouden tussen -4,20 m en -5,50 m (Z). Op 26 januari 1926 gaf hij aan de minister antwoord op de vraag naar de mogelijke bestemming van de spuikom. Zijn antwoord was eenvoudig: zoals die er nu ligt is er geen enkele bestemming mogelijk ! Hij berekende dat er 3,2 miljoen kubieke meter grond nodig was om ze op te vullen tot op het peil +6,00 m (Z). Waar kon die grond vandaan komen ? Elk jaar werd er in de havengeul, stroomafwaarts van de batterij op het oosterstaketsel, 80.000 kubieke meter zand gebaggerd. Verdiepingswerken van de rechtstreekse pas door de Stroombank zouden dit jaar nog 500.000 kubieke meter zand opleveren. In de volgende jaren zouden onderhoudsbaggerwerken in die pas 200.000 kubieke meter zand per jaar opleveren en nog 80.000 kubieke meter aan de haveningang. Aan dat tempo zou het nog ca. 10 jaar duren vooraleer de spuikom zou opgevuld zijn. Als men van plan was daar een industriedok te maken van 6 ha en men voorzag in 15 ha wegenis, dan bleven nog 59 ha van de 80 ha over om op te vullen. Die 59 ha zouden minstens 8,850 miljoen frank kunnen opbrengen.

De Hoge Raad van Bruggen & Wegen vergaderde op 1 maart 1926 over het probleem van de spuikom. De voorzitter was Bouckaert, directeur-generaal. Leden waren: Melotte, directeur-generaal van de Waterwegen, Derycke, inspecteur-generaal. Secretaris was Descans, hoofdingenieur-directeur. De Raad schaarde zich achter het rapport Deschrijver dd. 6 januari 1926 en besliste dat er zou afgezien worden van het terug in orde brengen van de installaties van de spuisluis. De Commissie voor de herziening van de conventie van 1912, de stad Oostende en volksvertegenwoordiger Hendrik Baels zouden van die beslissing op de hoogte gesteld worden. De bestemming van de grond van de spuikom zou afhangen van de wending die de besprekingen zouden nemen over het aanleggen van de industriehaven.

Ingenieur Deschrijver stelde op 27 december 1927 aan de minister van Openbare Werken H. Baels voor het sluisgebouw met de inboedel af te breken en de spuikombrug te verbreden. De maand daarop gaf de minister de toelating het sluisgebouw over te maken aan de Domeinen om verkocht te worden met de verplichting tot afbraak. De openbare verkoping had plaats op 16 juli 1929, maar de werken mochten wegens de seizoendrukte slechts aangevangen worden na 15 september 1929. De aannemers Lingier en Van de Wyngaerde voerden het werk uit. Hun werd gevraagd, in afwachting van de werken voor het verbreden van de brug, het onderste deel van het gebouw op 1 meter hoogte te laten staan om geen dure borstwering te moeten plaatsen. Op 22 januari 1930 stemden ze daarmee in (62).

Tijdens de laatste wereldoorlog wierpen de Duitsers een brede dam in de spuikom, een honderdtal meter ten oosten van de sluis, waarover een gekalseide weg werd gelegd. Op vraag van de oesterkweker Raoul Halewyck werd die dam verwijderd en werd een geul gebaggerd van uit het

midden van de kom naar de sluis. Sindsdien liggen de spuikom en de spuisluis er onveranderd bij, potentiële haventerreinen die goud waard zijn.

Verwijzingen

- (45) VAN DER SCHUEREN P. Curage des ports maritimes. Port d'Ostende. Bijvoegsel aan het Bulletin van de Handelskamer, 1902, p.1-11.
- (46) DEMEY P. Etude sur l'amélioration et l'entretien des ports en plage de sable et sur le regime de la côte de Belgique, 1894.
- (47) WATRIN O. Notes sur l'exécution des travaux des nouvelles installations maritimes du port d'Ostende.
- (48) CADOLA A. , o.c., p.41-91.
- (49) Zie noot 24.
- (50) A.R.A. Brussel. Ministerie van Openbare Werken - Waterwegen. Bundel 837.
- (51) Idem, bundel 826.
- (52) Ibidem.
- (53) A.R.A. Brussel. Ministerie van Openbare Werken - Waterwegen. Bundel 832.
- (54) Idem. Bundel 833.
- (55) Zie noot 54.
- (56) Zie noot 53.
- (57) Zie noot 54.
- (58) A.R.A. Brussel. Ministerie van Openbare Werken - Waterwegen. Bundels 831 en 833.
- (59) Idem. Bundel 831.
- (60) GEVAERT F. en HUBRECHTSEN F. Oostende 14-18, deel 2, p.60, 61 en 66.
- (61) Zie noot 59.
- (62) Zie noot 59.

Onze prijs = uw profijt
Uw kleurenfoto's manueel
afgewerkt volgens de
moderuste technologie
met multi-scanner

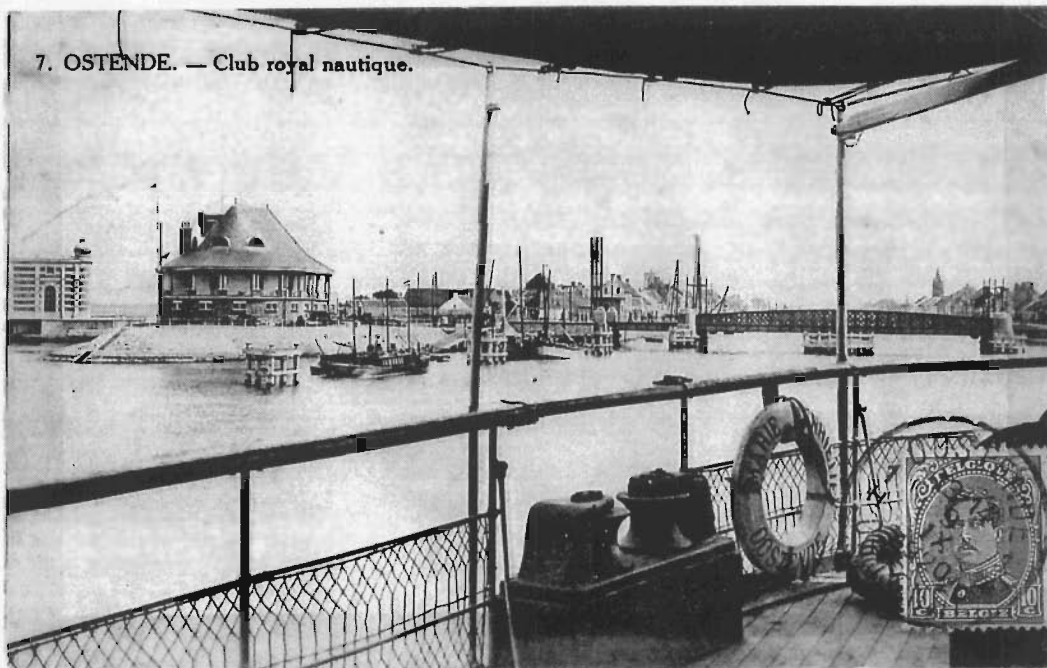
**COCK
CAMERA
SERVICE**

Hoek Jozef II straat en
Christinastraat - Oostende

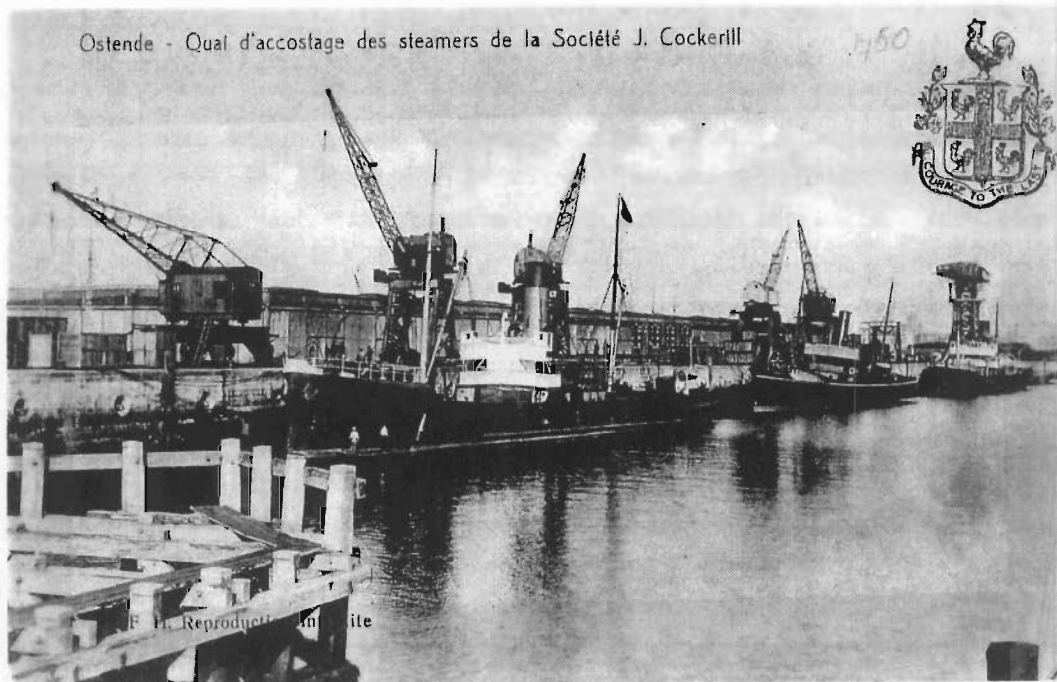
*Waar kwaliteit nog
vakmanschap is*

De diepwaterkaai ca. 1912 met de toenmaals vier nieuwe elektrische kranen en de grote hangaar, aanbesteed in 1908 en pas afgewerkt in 1911

Een zicht op het uiteinde van de nieuwe voorhaven genomen van op de achterplecht van de pakketboot MARIE-HENRIETTE ca. 1911. Rechts bemerkt men de nieuwe voorhavenbrug, opengesteld op 15.02.1903, waarvan het middelste deel, rustend op de centrale pijler, draaibaar was. Links van de brug het clubhuis van de RYCO en verder naar links een deel van het spuisluisgebouw, afgewerkt begin 1912.

Links de diepwaterkaai ca. 1935. Het schip links is een motorschip (AMETHYSTE ?) van de Cockerill-vloot. In de verte het Kaaistation met ervoor aangemeerd de motorpakketboot PRINCE BAUDOUIN uit 1934

Een zicht op de diepwaterkaai, wellicht begin 1922. De eerste kraan links is een elektrische kraan daterend uit 1912, met een nieuw laag onderstel. De vier volgende kranen zijn stoomkranen (zie de schoorsteenpijp) afkomstig uit Engelse havens in 1919, die in 1921 als elektrische kranen werden omgebouwd. Rechts bemerkt men de toendraaikraan van 40 ton, in gebruik gesteld op 01.03.1914. Het eerste schip is een Cockerill-boot type SAPHIR, het tweede is een schip van de General Store Steam Navigation Comp. en het derde is een andere cargoboot.

De diepwaterkaai ca. 1980. We zien hier het oostelijk deel dat volledig werd herbouwd en uitgerust met een nieuwe hangaar en drie prachtige moderne kranen. De pakketboot die er aangemeerd ligt is de PRINSES PAOLA, het laatste zuiver passagiersschip op de lijn Oostende-Dover

Zicht op de achterhaven ca. 1990. Op de voorgrond het jachtclubhuis RYCO. Links ervan de brug over de afgedankte spuisluis met erachter de 80 ha. grote spuikom. Rechts een deel van de voorhavenbrug met erachter de oude sluisen van Slijkens en de lijnrechte vaart naar Plassendale.

NOG OVER ARMENONVILLE : WAAR KOMT DE NAAM VANDAAN ?

door Y. DINGENS

In het maart en april nummers van 1999 van dit tijdschrift verschenen interessante bijdragen over Café Armenonville in het Maria-Hendrikapark. Graag kwam ik nog even terug op de oorsprong van de naam. In bovenvermeld artikel wordt geopperd dat de naam zou afgeleid zijn van Ermenonville, de gemeente ten noorden van Parijs waar J.J. Rousseau zijn laatste rustplaats vond. Bedenken we evenwel dat de oorspronkelijke naam van het op initiatief van Leopold II aangelegde Maria-Hendrikapark het Bois de Boulogne was, naar het beroemde Parijse voorbeeld, dan lijkt me een andere verklaring meer voor de hand liggend.

Het Parijse Bois de Boulogne is een laatste restant van het uitgestrekte forêt de Rouvray, een eikenwoud (roboretum van het Latijnse robur : eik). Dit oude woud, dat door omwonenden geleidelijk werd ingepalmd, had zijn naam reeds begin 12^e eeuw verloren en heette dan Bois de Saint-Cloud. Sinds Philippe-Auguste werd het koninklijk domein. In 1319 richtten enkele pelgrims in het kleine gehucht Menu-lez-Saint-Cloud, gelegen in een open plek in het woud, een kerk op naar het model van die van Boulogne-sur-Mer. Het gehucht en vervolgens ook het bos nam dan ook de naam Boulogne aan. Door zijn gunstige ligging is het Bois de Boulogne sinds eeuwen een geliefd wandeloord voor de Parijse bevolking geweest. De opeenvolgende Franse koningen vestigden er ook residenties. Enkele voorbeelden. Reeds in 1256 werd de abdij van Longchamps gesticht door Isabelle de France, zuster van de Heilige Lodewijk IX : deze abdij verdween echter bijna volledig tijdens de Franse revolutie. Frans I liet in 1530, na zijn gevangenschap in Spanje, het château et parc de Madrid bouwen. Het Château de la Muette in Passy werd verbouwd door de Régent, bij het begin van de 18e eeuw. Het Parc de Bagatelle in Neuilly is een aangenaam toevluchtsoord ingesloten in het Bois de Boulogne.

Onder Lodewijk XIV, in 1679, werden de eerste reglementen uitgevaardigd inzake de inrichting van het Bois de Boulogne. In de 18e eeuw was het bos een geliefd oord voor wandelaars. Op het einde van de 18^e eeuw was alles wat het bos aangenaam maakte verdwenen en was het bos vooral een toevluchtsoord voor zwervers en lieden van twijfelachtig allooi. Bij het Château de la Muette had in 1783 de eerste ballonvaart plaats met Pilâtre de Rozier en d'Arlandes. Napoleon I transformeerde het bos door het kappen van bomen die het verkeer hinderden, het aanleggen van talrijke lanen, het invoeren van andere boomsoorten dan de eik : beuk, berk, haagbeuk, esdoorn en bladhoudende bomen. Ook werd een korps van boswachters voorzien. In 1814 en 1815 werd het bos door de geallieerde troepen bezet, wat leidde tot een echte verwoesting : de meeste eeuwenoude eiken sneuvelen en men moest op grote schaal weer aanplanten.

Ook onder de Restauratie en de julimonarchie werd veel zorg besteed aan het Bois de Boulogne, o.m. wat betreft boomkwekerijen en collectievorming. Door de toenemende welstand nam het aantal wandelaars steeds toe en werden een aantal wegen verhard. In 1841 verloor het bos een belangrijke zoom door de "loi des fortifications". Na de revolutie van 1848 behoorde het bos niet meer tot de civiele lijst en kwam het in handen van de staat. In 1852 bevond het zich in dezelfde staat als de meeste wouden rond Parijs : doorkruist door enkele rechte wegen, was het nauwelijks onderhouden en beantwoordde het niet meer aan de behoeften van de tijd. Door een wet van 13 juli 1852 werd het bos overgemaakt aan de Stad Parijs, die moest instaan voor alle uitgaven voor toezicht en onderhoud en die binnen vier jaar een aantal verfraaiingswerken moest uitvoeren ten bedrage van twee miljoen.

Sinds zijn jaren van ballingschap in Londen had keizer Napoleon III een voorliefde opgevat voor de Engelse landschapstuin. Zodra hij aan de macht kwam wou hij dan ook de Parijzenaars een park schenken dat het Londense Hyde Park kon overtreffen. De keizer was immers bezorgd om de

gezondheid van zijn onderdanen en wou hun een plaats schenken waar ze frisse lucht konden inademen. Hij belastte zijn geliefde architect Jacob Ignaz Hittorf met dit project. Baron Haussmann, in 1853 aangesteld tot prefect van het Seinedepartement, was jaloers op Hittorf en trachtte hem te doen ontslaan. Het was echter vooral Jean Charles Adolphe Alphand, ingenieur van Bruggen en Wegen, aangesteld in 1854 aan het hoofd van de "Service municipal des Parcs et Plantations", bijgestaan door de tuinbouwkundige Barillet-Deschamps en door de architect Gabriel Davioud (1823-1881), de latere ontwerper van o.m. het Théâtre du Châtelet en de Fontaine Saint-Michel, die verantwoordelijk waren voor de inrichting van het Bois de Boulogne zoals wij dit heden ten dage kennen : kronkelende lanen, schilderachtige paden, kiosken, kleine hutten, meren met kunstmatige eilanden, kronkelende waterlopen, grotten en watervallen. Tevens werd ook de renbaan ingericht, op initiatief van Napoleons halfbroer en minister, de hertog van Morny.

Onder de diverse uitbatingen van concessiehouders verspreid over het Bois de Boulogne, zijn er drie gehuisvest in oude gebouwen waarvan het interieur werd ingericht en de buitenzijde werd opgeknapt op kosten van de concessiehouders. Het belangrijkste is het Pavillon d'Armenonville met bijgebouwen, gebruikt als restaurant. Dit oud jachtpaviljoen uit de 18^e eeuw bevindt zich bij de Porte Maillot en bestrijkt een oppervlakte van 409,38 m². Het werd in 1857 door architect Davioud ingericht voor het organiseren van banketten en ontvangsten. In de nabijheid bevinden zich ook le ruisseau en la mare d'Armenonville, een kunstmatig aangelegde riviertje en waterplas. De analogie met het weliswaar veel bescheidener Oostendse café Armenonville is sprekend.

Een ets met vooraanzicht en een grondplan van dit paviljoen komen voor in het lijvige boekwerk van Alphand : Les promenades de Paris. Histoire, descriptions des embellissements, dépenses de création et d'entretien des Bois de Boulogne et de Vincennes. Paris. J. Rothschild, 1867-1873, plans, 2 bdn. , pltn. Leopold II bezat trouwens een exemplaar.

Het paviljoen werd genoemd naar Joseph-Jean-Baptiste Fleuriau d'Armenonville (1661-1728), staatssecretaris en garde des sceaux bij het begin van de 18^e eeuw. In 1705 werd hij door koning Louis XIV aangesteld tot "capitaine des chasses du bois de Boulogne". Hij kreeg als residentie het Château de la Muette waar hij verbleef tot 1716. Nadien verbleef hij in het Château de Madrid, aan de andere zijde van het Bois de Boulogne, tot zijn dood in 1728. Terloops gezegd : ook een andere plaats in het Bois de Boulogne kreeg de naam van een vroegere bewoner : zo werd de Pré Catelan genoemd naar Théophile Catelan, capitaine des chasses van Louis XV en eigenaar van het Château de la Muette.

De familienaam Armenonville is afgeleid van de plaatsnaam Armenonville-les-Câtineaux, een klein dorpje van nauwelijks 100 inwoners in het departement Eure-et-Loir, gelegen tussen Maintenon en Gallardon, ten N.O. van Chartres. De vader van Joseph-Jean-Baptiste, Charles Fleuriau, behoorde tot een koopliedenfamilie uit Tours. In 1634 kwam hij zich vestigen te Parijs, kocht hij gronden waaronder die in Armenonville nabij Maintenon en bekwam hij de titel van secretaris van de koning.

Laten wij tot slot nog even aandacht besteden aan de etymologie van deze naam. Toponiemen zoals Armenonville bestaan uit twee delen : een "déterminant" (meestal een persoonsnaam) en een "déterminé" (meestal een zaaknaam). Voorbeelden zijn talrijk in Wallonië : Florenville, Erneuville, Gérouville, Tenneville. Men situeert de vorming ervan op het einde van de hoge middeleeuwen. De persoonsnaam is vaak een Germaans antroponiem, daar de Germaanse invloed op de naamvorming in deze tijd zeer groot was. Het gaat waarschijnlijk om de naam van de eigenaar van het goed : ville = Latijn villa: landelijk domein. Volgens de bronnen en oudere vormen waarover we beschikken kunnen we stellen dat :

- Armenonville, in 1234 Ermenovilla, zou de Germaanse persoonsnaam Irmino of Ermeno bevatten.

Fig. 100. Pavillon d'Armenonville.

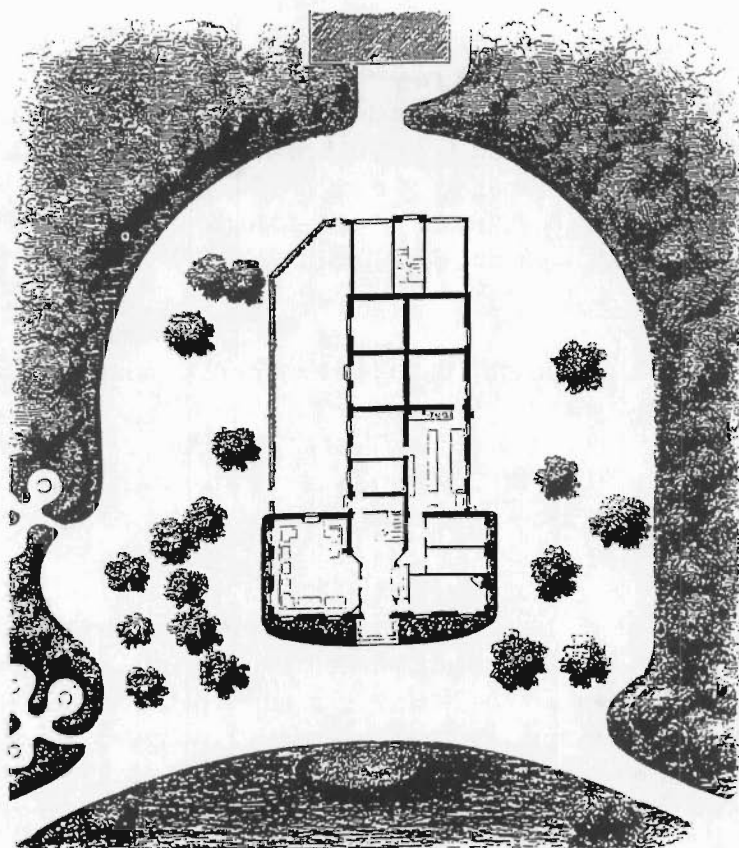

Fig. 101. Pavillon d'Armenonville. Plan. Échelle de 0^m,0025 p. m.

- Ermenonville (Oise, waar Rousseau overleed), in de Xe eeuw Irminon villa; zou eveneens de Germaanse persoonsnaam Ermono(n) bevatten.

Nabij Armenonville-les-Gâtineaux (Gâtineaux is een gehucht) bevindt zich ook een Yermenonville, ca. 1250 Germinionis villa, die de Germaanse persoonsnaam Germanion bevat.

In het departement Eure-et-Loir zijn er nog twee andere plaatsen met de naam Ermenonville, maar de oude vormen lijken erop te wijzen dat het om een ander Germaans antroponiem gaat.

Bronnen :

- Auguste VINCENT : Toponymie de la France. Bruxelles, Librairie Générale, 1937.
- Ernest NEGRE : Toponymie générale de la France, 3 vol. Genève, Droz, 1990-1991.

Over de geschiedenis van het Bois de Boulogne kan men verder nog raadplegen :

- VACQUER : Le Bois de Boulogne architectural, 1875.
- E. TOUSSAINT : Le Bois de Boulogne, son histoire, ses transformations actuelles. Société historique d'Auteuil et de Passy, 1945.
- J. AUGÉ DE LASSUS : Le Bois de Boulogne et ses alentours. Jouve, 1952.
- M. GILBERT, F. HENRION et R. JOFFET : Le Bois de Boulogne. Bibliothèque des Arts, 1969.

Bronnen over bronnen : uniek archief Thermaal Instituut geïnventariseerd

Onlangs werd het archief van het Thermaal Instituut geïnventariseerd. Dit instituut werd van 1933 tot en met 1986 uitgebaat door de stad Oostende. De inventaris omvat het archief dat op het moment van de stopzetting nog in het Thermaal Instituut werd bewaard en vervolgens is overgebracht naar het Stadhuis.

De inventaris omvat 733 nummers en is thematisch en vervolgens chronologisch opgebouwd in volgende rubrieken : Bestuur, Dagelijks beheer, Juridische aangelegenheden, Financiën, Personeel, Medische aangelegenheden, Aankopen, Onderhoud en technische aangelegenheden, Publiciteit, Plannen, Documentatie. Het oudste stuk dateert van 1856, het meest recente van 1987. Alhoewel het Thermaal Instituut pas in 1933 werd gebouwd, gaat het archief dus veel verder terug en omvat het ook diverse stukken m.b.t. de thermale bron die in Oostende werd aangeboord.

Dit archief is uniek omdat het een goed inzicht biedt in het reilen en zeilen van deze thermale instelling tijdens zijn meer dan 50-jarige geschiedenis. Het is bijgevolg onmisbaar voor wie zich wil buigen over de geschiedenis van het thermalisme in het algemeen en van het Thermaal Instituut in het bijzonder. De inventaris is hierbij een betrouwbare gids. De inventaris en alle archiefstukken zijn ter inzage in de leeszaal van Archief met uitzondering van de stukken waarop de wet op de privacy van toepassing is. Deze stukken zijn enkel ter inzage voor die personen die volgens de wet toestemming hebben om ze in te kijken.

Meer informatie over dit en ander archief kunt u opvragen in het Archief, Stadhuis, kantoor 100, Vindictivelaan 1, 8400 Oostende, tel. 059/80.55.00 – fax. 059/80.65.47 – e-mail : www.oostende.be.

Claudia VERMAUT
Archivaris

DE EERSTE SINT-JOZEFSKERK VAN OOSTENDE

door Ivan VAN HYFTE

Wie in het voorjaar vanuit de relatief rustige Rogierlaan de verkeers-onveilige Alfons Pieterslaan opreed, kon er gewoon niet naast kijken : de neo-gotische, in rode Boomse baksteen opgetrokken Sint-Jozefskerk zat 77 m hoog tot in zijn spits geharnast in de steigers.

Het is wellicht géén toeval dat de energieke, 75 jaar jonge E.H. Aymar MICHIELS uitgerekend dit jaar de toren beklom om de met blaadjes bladgoud belegde torenhaan feilloos te plaatsen, naast de grondige restauratiewerken die hij liet uitvoeren.

Want precies honderd jaar geleden, op 18 maart 1901 kondigden klokken een kerkwijdingsfeest aan op "Saint Joseph" zodat – zo moet de pastoor nu gedacht hebben – de feestvierende eeuweling wel een opknopbeurt verdient.

Toch was dit niet de eerste kerk van de nog jonge parochie.

Dit vraagt om enige verduidelijking en een reconstructie van de feiten.

Na de beslissing in de Senaat dat het strategisch belang van Oostende overbodig is (20-03-1865), worden in de komende jaren de fortificaties afgebroken en de diepe grachten, die, wat de Sint Jozefswijk betreft tot aan de danszaal Mon Plaisir reikten, gedempt. Veel urbanisatieplannen op de tekentafels maar het is wachten op de Luikse notaris Louis DELBOUILLE die de vrijgekomen terreinen (1) op 10 januari 1874 koopt aan de Belgische Staat (2). Deze domaniale gronden worden verkaveld in 54 loten. Straten worden getrokken, heel wat huizen worden gebouwd, het "Westkwartier" wordt op de kaart gezet (3). Kooplustige bouwers dagen op. Zo'n vroege koper was Michel HALEWYCK die aan 15 frank per m² zijn droom verwezenlijkt ziet of Edmond VAN ISEGHEM die 30 frank voor een vierkante meter moet neertellen (zijn tuingrond krijgt hij dan weer voor de helft van de prijs).

Voorals tussen 1874 en 1883 is er een ware bouw- en bevolkingsexplosie. Gelovigen die anders naar de oude Sint Petrus- en Pauluskerk of de Hazegraskerk gingen, wilden een derde parochie. In het globaal verkavelingsplan was op lot nr. 27 de inplanting van een kerk voorzien tussen de Berlijnstraat en de Leopoldlaan. Het gebouw met zo'n 3430 m² zou kijken op het Leopoldpark.

Uit eigen belang en na veel démarches wilde DELBOUILLE het perceel omruilen tegen een identiek groot terrein uit lot nr. 30 dat lag langs de Sint Peterburgstraat (nu L. Spilliaertstraat). De deal met de Staat lukt wonderwel. De Feuille d'Ostende van die dagen merkt schamper op : "Tout se fait en dinant dans le siècle où nous sommes – et par des diners qu'on gouverne les hommes...". Er waren toen blijkbaar ook al politieke waarnemers of waren het ideologische dagbladoorlogies ?

Onder impuls van een onvermoeibare Edmond VAN ISEGHEM krijgen "de katholieken" 346 handtekeningen bijeen op een petitie die naar koning Leopold II wordt gestuurd (25-04-1886). Drie dagen later krijgt Edmond al een reactie van het Kabinet van de Koning, getekend door baron LIMNANDER in de stijl van "...De Koning heeft met aandacht kennis genomen van...". Voor de gelovigen zit er niets anders op dan te blijven gaan naar de Capucijnen- of Dominicanenkerk...

Hierbij dient opgemerkt dat heel deze problematiek moet bekeken worden vanuit de pijnlijke, jammerlijke controverse tussen katholieken en liberalen op gemeentelijk-politiek vlak (4).

Voorbeelden van deze gespannen en soms hatelijke sfeer zijn legio. Op vraag van de gouverneur naar zijn persoonlijke mening schrijft burgermeester Charles JANSSENS ondermeer : "... la plupart ont signé par complaisance..." (03-03-1887). Op 29 april rapporteren de Verenigde Commissies van Financiën en Erediensten : "...il existe actuellement aucun motif sérieux en faveur de cette érection...". Financieel geven we de voorkeur aan nieuwe scholen want nu vertoeft men "...8 à 9 heures dans une atmosphère des plus nuisibles à leur santé..." (5).

Na jaren wantrouwen, weerbarstigheid en gekibbel geeft "le plus fidèle habitué d'Ostende" de doorslag. Wat doe je als gemeenteraad als de gouverneur je schrijft "... que M. le Ministre de la Justice vient de se déclarer disposé à soumettre à Sa Majesté le Roi..." ? (6).

Op 14 januari 1889 is de kogel door de kerk (gelukkig figuurlijk). Een Koninklijk Besluit kondigt de oprichting aan van de Sint-Jozefsparochie te Oostende. Een halve maand later krijgen handelaar HALEWYCK, eigenaar VAN ISEGHEM en hotelier THOMA van het stadsbestuur een brief in de bus met de melding dat ze benoemd zijn respectievelijk als voorzitter, penningmeester en secretaris van de kerkfabriek Sint-Jozef. Andere leden waren Jules CASTELEYN, brouwer, en Alfred ROYON, reder.

Maar wat ben je met een kerkfabriek zonder kerk ?

Onder geen enkel beding wil de gemeente financieel tussenkomen in de bouw van een noodkerk. VAN ISEGHEM, hij alleen, steekt dan maar financieel zijn schouders onder het project. Met Oscar THOMA trekt hij naar de Gentse dominicanen waar hun prior, pater BIOLEY, zich akkoord verklaart een plan te zullen tekenen. Op gronden van Stad, tussen de Westlaan (nu Rogierlaan) en de huidige Leon Spilliaertstraat – zowat ter hoogte van het huidige Atheneum – begint Charles DANNEEL op 15 maart 1889 met funderingen. In "Beginsel van Sint Joseph parochie" lezen we ondermeer : "...Den 29 maart, des middags was het eerste gebind gerecht, de volgende dag 's middags was het 2de ter plaats en des avonds stond het derde recht..." en "...4 mei. Beginnen de vloer te leggen in blauwe en roode kerktegels, omtrent ten getalle van 9000..."

De bouw van de eerste Sint Jozefskerk (25 m. lang op 17 m. breed) was een huzarenstukje als je bedenkt dat reeds op zondag 19 mei 1889 deken Pierre Xavier DECANNIERE het houten noodkerkje inwijdde.

In de parochie-archieven valt een en ander te vernemen over het meubilair. Twee biechtstoelen kwamen uit de Brugse Sint Gilliskerk; de twee zijaltaren, communiebanken en de drie "prie-Dieu", allen in eik, waren gesneden door de Brugse beeldhouwer Joseph HOTTON. De preekstoel was een gift van Michel HALEWYCK, net zoals het hoofdaltaar, het kruis en de kandelaars die dan weer door Edmond VAN ISEGHEM werd geschonken als aandenken aan zijn broer, wijlen Emile VAN ISEGHEM, jezuïet (7). Het huis J. SMETS-DEPAUW uit Mechelen zorgde voor de stoelen en het meubilair voor de sacristie werd geleverd door Charles VAN ROBAYS, uit Sint Kruis Brugge. Een brandvrije stalen kast werd ambachtelijk vervaardigd door Henri JACOBS uit Oudenburg.

Op 22 mei 1889 volgt de apotheose : de 45 jarige Wervikse burgemeesterzoon Emile VERHAEGHE (° 18-07-1844) wordt, precies 20 jaar na zijn priesterwijding, plechtig ingehaald. Het relaas is uitvoerig beschreven in "De Duinengalm" van toen.

Amper één dag later glundert de nieuwe pastoor wanneer hij een koninklijk telegram met gelukwensen ontvangt. Leopold en "stoete Koarel" (8) zullen later elkaar nóg vaak ontmoeten, vooral in de zondagse elfurenmis van de ...tweede Sint Jozefskerk.

- (1) 36 ha 26 a 69 ca. Zie M. CONSTANDT "Delbouille en Dujardin, twee pioniers van het Oostends toerisme" p. 8.
 - (2) Bij wet bekend gemaakt op 25 maart 1874.
 - (3) Niet toevallig dat de huidige Rogierlaan tot 1885 "Westlaan" heette.
 - (4) Cfr. gemeenteraadszitting van 04-02-1878 waarin de liberalen beslissen om de overeenkomst van de stad Oostende met de bisschop van Brugge i.v.m. het behoud van het college op te zeggen.
 - (5) Leden waren J. MONTANGIE, Ch. PAVOT, A. DE BREYNE en A. PIETERS.
 - (6) Bulletin Communal n° 21, 16 oktober 1888.
 - (7) + 24-10-1885.
 - (8) In de volksmond bijnaam van E.H. VERHAEGHE.
-

WIE WEET HET ? (2)

Een reactie op bovengenoemd artikel, verschenen in het Decembern timer van DE PLATE, p. 2000-255, kwam van Erearchitect S.R. SMIS.

De heer SMIS maakte persoonlijk deel uit van de groep van vier architecten die belast werden met het opmaken van het ontwerp voor de badinstallaties en met het nazicht op de uitvoering van de werken.

Waar het koffertje, met geringe afmetingen, naar schatting ongeveer 25/30 x 7 x 6 cm groot, ingemetseld werd, kan hij zich niet meer zo goed herinneren.

Architect SMIS vermoedt dat het ergens onder de toren met het uurwerk, die tevens dienst deed als luchtkoker, ingebouwd werd, en waarschijnlijk bij de afbraak van de badinstallaties met het puin afgevoerd werd.

Met dank aan Erearchitect SMIS voor de verstrekte inlichtingen.

Roger TIMMERMANS

OOSTENDSE LIEDJES

door **Simon IPPEL**

Bij het voorstellen van "De Rulders" met oude Oostendse liedjes zijn verschillende personen mij komen vragen "wat is er zoal verschenen op LP of CD?". Het gevolg was dat ik opsporingen gedaan heb in mijn discotheek, hier het resultaat.

Men moet wel een onderscheid maken tussen liedjes die oud zijn en de minder oude. Tussen deze laatste reken ik deze die gemaakt werden bvb. voor een Oostendse Revue en die zeer goed in de mond lagen waardoor ze nog regelmatig gezongen worden door het Oostends publiek.

1. "Tonada-Tonadilla – Koren onder leiding van Aimée Thonon

Decca LPD nr. 235x-345

Klankopname : F. De Well

Orkest : Freddy Sunder

Productie : Al van Dam

Hoesontwerp : A. Diez

Dubbele LP, op kant 2 staat "Oostendse liedjes" de koren zingen achtereenvolgens liedjes in een arrangement van F. Rover.

a. Marulletje

b. Jantje gerrenaesje

c. Atrakchon m'n lief is in de stoche

d. Leve de torre van Ostende

e. De ezel van Louage

f. Olle debolle (aftelrijmpje)

g. Men gewist kieken na de reuze

(33 toeren plaat – duurtijd 7'12"'. Is nergens meer verkrijgbaar – uitgave 1973). De zangers waren in deze tijd nog het jeugd- en kinderkoor van het Koninklijk Lyceum van Oostende.

2. "Ostènsche Ploaten". Folkloristische liederen uit de Oostendse regio.

Productie : Sony Austria-Tonada en Tonadissimo o.l.v. Aimée Thonon

Uitgave : Confrérie van 't Vynckx & Woutermanambacht (Bredene)

Opname : Signum – Meulebeke 1994 – Sig 940009) uitgegeven in 1994

Accordeon : Julien Messens

Gitaar : Joris Roose

Solisten : Catherine Matthys, Magali Verbeecke, Pierre Rys, Lucien Kimpe en Ronald de Troyer

De hoes : Anto Diez, schilderij "Manse"(een Oostends figuur uit de Opex, het schilderij bevindt zich ergens te Antwerpen)

Er is een mooi tekstboekje bij met alle liedjes erop. Spijtig dat enkele Oostendse woorden niet juist waren, men had een deskundige erbij moeten nemen (of het Oostends woordenboek moeten raadplegen t.t.z. "De dikke Desnerck" een variatie op de "Dikke Vandaele").

Is eveneens een zeldzaamheid geworden. CD – duurtijd 50'

a. De torre van Ostende

b. M'n moeder kocht een hoaring

c. Lange Tjes

d. Lied van de poalinck

e. En laat de klok maar luiden

f. Vee Gee Ola

g. De vismienvrienden

h. Leve de karnaval (instrumentaal)

- i. Het karnavalslied van de oude Vuurtorrennaars
- j. Sientenakloaj den heiligen man en Sientenakloaj hij is geboren
- k. Fransje Van de Velde
- l. De visscherstaal
- m. Ze zeggen da Lala (instrumentaal)
- n. D'Ostendsche meisjes
- o. Gevloekte Zee
- p. Jantje Gerrenoasje
- q. M'n tante van 't Sas
- r. Alleen is maar alleen
- s. Dikke Matille
- t. De witte deugeniet
- u. De rischantang
- v. Ostende oender Woater (instrumentaal)

3. "De Rulders" – Oude Oostendse liedjes

Martering, ontwerp en CD-productie : TVA Music Company – F7859

Opgenomen en gemixt : Ten haeven elven – De Pinte

Uitgave in 2000

Zanger : Roland Desnerck

Gitaar : Tom Faes

Piano en key-board : Rosalie Faes

Speelduur : 29'30"

Zeer lovenswaardige uitgave (naar alle waarschijnlijkheid zullen er nog opnames komen)

- a. 't Liedje van de poalienk
- b. De meiboom
- c. Lange Tsjes
- d. De moalegasjes
- e. Me moeder kocht een hoarink
- f. D'Ostènsje méjsjes
- g. Stiermalèze
- h. Me Rulletje
- i. Leve de torre van Ostende

Is nog te verkrijgen bij Roland Desnerck (059235657) en in de boekhandel. Prijs : 500 Fr.

4. "Hier spreekt men Oostends"

Uitgegeven door "De Zeewacht"

Verdeler : Fonior – Brussel I PG

Opname : in "'t Wit Paard" en in "Het Kursaal"

Gezongen door Luci Monti, Bert Gevaert, Zwarte Pier

a. Op de vismarkt zien 'k geboren	i. Bertino
b. Visserslied	j. 't Is gedoan met de dikke madam
c. 't Stoat in de Zeewacht Marietje	k. Oostende kan ik noois vergeten
d. Oostende oender woater	l. De Oostendse koetsier
e. Op de viertorre	m. Klein verdriet, groot verdriet
f. 'k Zoen willen weten wa da je peinst	n. De vismienvrienden
g. Let op, 't goat in de boembas stoan	o. Bie us an't zeetje
h. Vasche ploaten	

Ook deze LP-plaat is niet meer te verkrijgen.

Er zijn nog 78 toeren platen uitgegeven met Oostendse muziek op, maar deze zijn nog zeldzamer en alleen nog te verkrijgen als curiosa.

Verder heeft men nog de twee uitgaven van de Oostendse revue.

5. "Liedjes en sketchen uit de Oostende revue"

Olympia LPT 33123

Uitgave 1975

Foto hoes :Foto Roland

Zang ?

a. Gif mo sjette

b. Je zie goe, gie !

c. Oh, die wuven

d. Us zéétje is 'n rirole !

e. Dustige pompiers

f. De dulle irma's

g. Hotsje, totsje, veugelkotsje

h. Ostende is de schonste stad !

6. "Oostendse revue 1977 – Is 't were van dadde ?"

Studio- en live-opnamen : Hifi-home Producties – Brugge

Indigo 2000/961

Opname door Ron Cottam

Foto hoes : Foto Roland

Muziek : Freddy Feys en "The Secrets"

Liedjes : Herman Moerman

Zang ?

a. Is 't were van dadde

b. Oostende is lik e schone boekee

c. Gif mekaar 'n hand

d. Veel volk, mo gin tère

e. Vele schonder in mien tied

Waarschijnlijk heb ik niet alle LP's of CD's. Het ware zeer aangenaam dat ze worden aangevuld door hen die ze wel bezitten. Met dank.

OPMERKING

Sommige solozangers zingen soms met een stem "*om coks te kloppen*" zoals we te Oostende zeggen. Dit is nu het specifieke aan volksliederen. Men moet geen geschoolde stem bezitten, als men maar zingt, dat is het bijzonderste. Iedereen moet mee kunnen en durven zingen, anders zijn het geen VOLKSLIEDEREN meer.

NOOT VAN DE REDACTIE

Wij willen er hier op wijzen dat in de Plate-nummers van 1988 tot en met 1992 een reeks verschenen is getiteld : "Opgenomen muziek en lied uit Oostende en omgeving – Collectie Ostendiana". Deze reeks is van de hand van dhr. Robert LEROY.

Misschien is dit reeds een eerste antwoord op de vraag van dhr. Ippel ?

Oostende VOOR Anker

Ter gelegenheid van de tweede editie van "Oostende voor Anker" verschijnt een unieke reeks zichtkaarten aangaande dit gebeuren. Organisator Hubert Rubbens en uitgever Tropic Postcards sloegen de handen in elkaar met als gevolg een prachtige reeks tevens voorzien van een verzamelomslag.

De reeks bestaat uit de volgende zichten :

- Luchtfoto van de haven + stadskern
- Amandine in volle zee
- Mercator in volle zee
- Zenobe Gramme : opleidingsschip van de Belgische Marine
- Swan Fan Makkum : de grootste brigantijn ter wereld
- Rupel
- Combiné kaart van scheepsonderdelen van de Mercator
- Combiné kaart van sfeerbeelden van Oostende voor Anker 2000

Deze reeks zal te koop aangeboden worden vanaf 26 april 2001 in voorverkoop voor 240 Fr/set en vanaf 24 mei 2001 (de eerste dag van het gebeuren) aan 295 Fr, dit zolang de voorraad strekt.

Voor meer inlichtingen i.v.m. meevoerarrangementen vóór en tijdens het evenement, bel H. Rubbens 0486729073 of e-mail h.rubbens@planetinternet.be. Voor meer informatie aangaande de uitgifte, bel Photo Tropic 0477937504 (Albert I Promenade 66, 8400 Oostende).

Deze unieke reeks kwam tot stand dank zij de medewerking van fotografen : Mike Louagie, Daniël de Kievith, Pit Dejonghe en Guido Walters.

FOTOKOPIEHUIS DESNERCK
TORHOUTSESTEENWEG 196
8400 OOSTENDE

STEMPELS

STEMPELS

MODELLEN VAN PERSOONLIJK TOT BEDRIJFSGEBRUIK
ALLE MODELLEN MET INGEBOUWD STEMPELKUSSEN.

ONMISBAAR

OP BUREEL THUIS BIJ BEZOEKEN.....

GELDIG TOT EIND MEI 2001

BON MEEBRENGEN A.U.B.

NAAM
ADRES + NR
POST NR + GEMEENTE

15 % KORTING
+ GRATIS 1 RESERVE INKTKUSSEN
VOOR EEN 4911 OF 4912 MODEL

MODEL 4911	MODEL 4912
1 LIJN 672BFR NU 571BFR	1 LIJN 701BFR NU 596BFR
2 LIJNEN 750BFR NU 637BFR	2 LIJNEN 778BFR NU 661BFR
3 LIJNEN 836BFR NU 710BFR	3 LIJNEN 864BFR NU 734BFR
	4 LIJNEN 953BFR NU 810BFR
RESERVE INKTKUSSEN	RESERVE INKTKUSSEN
88BFR NU 75BFR	96BFR NU 82BFR

UITVAARTVERZORGING - FUNERARIUM

Jan Nuytten

Het **uitvaartkontra**kt
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Torhoutsesteenweg 88 (h)
8400 Oostende (Petit Paris)
tel. 059 - 80 15 53